

a) El llenguatge administratiu i jurídic

QUE QUÈ DE QUÈ, EH?: PREGUNTES I RESPOSTES EN REGISTRES (IN)FORMALS¹

Marta TORRES I VILATARSANA

Llicenciada en filologia catalana

The abstract can be found at the end of the article.
Resumen al final del artículo.

1. INTRODUCCIÓ

L'objectiu d'aquest treball és l'anàlisi de les divergències entre els parells adjacents *pregunta-resposta* en funció del grau de formalitat del text que els acull. Com a primera hipòtesi de treball partirem del supòsit que hi ha diferències en la tipologia de *preguntes i respostes* entre els registres orals formals i els informals. Amb aquesta finalitat hem triat dos fets de parla: un judici i una conversa col·loquial. Per tal de definir-los des de la perspectiva de les varietats funcionals del català ens basarem en els quatre factors proposats per Gregory i Carrol (1978):

	<i>Judici</i>	<i>Conversa col·loquial</i> ²
CAMP	específic	quotidianitat
MODE	oral i escrit	oral espontani
TENOR	argumentatiu	interactiu
TO	formal	informal

La segona hipòtesi que mou aquest treball és que hi haurà una sèrie de preguntes i respostes comunes, però d'altres que només seran presents en un dels dos fets de parla seleccionats en funció del to (formal o informal).

1. El text d'aquest article és fruit del treball de curs de l'assignatura Etnografia i registres orals formals (1998) del programa de doctorat Llengua i variació del Departament de Filologia Catalana de la Universitat de Barcelona.

2. Aquesta caracterització del registre col·loquial fou proposada per PAYRATÓ (1996).

A partir d'aquesta presència o absència podrem determinar si hi ha una correlació entre el tipus de pregunta-resposta i el nivell de formalitat del text on s'inscriuen. Justament serà el grup de preguntes-respostes especialitzades en funció del to el que analitzarem amb més deteniment.

2. EL CORPUS D'ESTUDI

Aquest treball es fonamenta en dades reals, és a dir, no inventades *ad hoc*, fruit de l'enregistrament i transcripció d'un corpus de llengua oral formal i informal.

Les fonts d'obtenció dels materials que conformen el corpus d'aquest estudi han estat dues:

- a) Com a mostra de llengua formal, juntament amb els companys dels cursos de doctorat Òscar Bladas i Eva Casasús, vam enregistrar una sèrie de judicis celebrats als jutjats de Girona i Barcelona dels quals n'hem transcrits els que oferien una major presència de llengua catalana: un sobre una estafa, un sobre unes pintades, un sobre un incident en un establiment d'entrepans i un sobre una custòdia. Les transcripcions, que no podem oferir per raons d'espai, formen part del Corpus Oral de Registres (COR) del Departament de Filologia Catalana de la Universitat de Barcelona.

Els exemples que oferim en aquest treball provenen del judici més extens i complet: l'estafa. Hi intervenen el jutge, acusats, demandants i advocats de les dues parts.

- b) Per a l'obtenció d'una mostra de registre informal, hem usat una de les mostres del Corpus Oral de Conversa (COC) del Departament de Filologia Catalana de la Universitat de Barcelona, publicat en CD-ROM (Payrató i Alturo (ed.) 2002).

El judici té una extensió de 3.812 grups tonals mentre que la conversa en té 1.320, per tant, en qualsevol anàlisi quantitativa haurem de tenir en compte aquesta proporcionalitat.

Lectura dels exemples:

- Tots els exemples s'encapçalen per un parèntesi en el qual indiquem si es tracta del judici o de la conversa i del número del grup tonal, com per exemple:

(Conversa, 268) ANI: (.. 0.31) només m'he enterat d'això jo\

- Els participants que apareixen en els exemples provinents del judici són:

JUT: jutge
 DMD: demandant dona
 DMH: demandant home
 AC1: acusat 1
 AD2: advocat 2

- Les inicials ANI, BEB, MAM i NIA es corresponen amb les quatre noies que participen en la conversa.

3. LES UNITATS D'ANÀLISI

Tal com hem esmentat anteriorment, hem considerat peces clau els intercanvis del tipus *pregunta-resposta*. Dins la conversa, i també en el judici, l'intercanvi que es produeix en aquesta seqüència està tipificat com a *parell adjacent*, que Payrató (1996) defineix com a *unitat textual*:

«(i) formada per dos anunciats successius, cada un produït per un parlant diferent en el torn de parla corresponent, i

(ii) en què el primer membre permet “esperar” o preveure en certa mesura el segon.»

Així per exemple, és predictable que la continuació de A sigui B en:

A: *Ep, com anem?*

B: *Bé i tu?*

i no:

B: *No vaig enlloc.*

De la mateixa manera, i pel que fa al nostre objecte d'estudi, la continuació esperable d'una pregunta serà una resposta. Ara bé, com veurem més endavant, la predictibilitat de la resposta tindrà una gradació prou significativa. Una mostra d'allò que podem obtenir a partir d'un primer membre amb valor illocutiu de pregunta és, segons Richards i Schmidt (1983) i ampliat per Payrató (1996):

- 1. Pregunta
- 2a. Resposta
- 2b. Aclariment
- 2c. Desafiament

- A: Se n'ha anat?
- B: No ho sé.
- B: Per què ho vols saber?
- B: I a tu què t'importa!

I encara hi podríem afegir:

- 2d. Demanda de repetició
- 2e. Sorpresa
- 2f. Indiferència

- B: Perdona?
- B: Òndia! No fotis.
- B: (Resposta no verbal amb elevació de les espatlles i petit esbufec)

Fins i tot, en qualsevol conversa podem trobar-nos que l'enunciat que segueix a una pregunta és del tot impredecible o inadequat, és a dir, agramatical si consideréssim que la pragmàtica és un component de la gramàtica. Heus ací uns exemples reals:

- (Conversa, 268)
- ANI: (.. 0.31) només m'he enterat d'això jo\
 - NIA: (.. 0.46) com es diu/ ?
 - MAM: i: d'aquella manera\

- (Conversa, 280)
- ANI: (.. 0.49) ho ha intentat *tantes vegades* que potser alguna ho aconseguirà\
 - MAM: (. 0.19) {(F) *tantes vegades*/ ?
no ho ha intentat mai\}

Al primer cas, la intromissió de NIA ha estat penalitzada per la resta d'interlocutors no contestant-li sense atenuants; MAM podia haver introduït un *perdona?* o bé li podien haver respost en els següents torns però no ha estat així. La intervenció de MAM és coherent amb la d'ANI. En el segon exemple, la pregunta de MAM, que és un eco del torn anterior, és resposta per si mateixa sense donar opció a cap altre participant.

Amb tot, en la majoria d'ocasions una pregunta va seguida d'una resposta, formant així un parell adjacent que a partir d'ara anomenarem *parell adjacent interrogatiu* (PAI).

4. MARC TEÒRIC: LA TIPOLOGIA DELS PARELLS ADJACENTS INTERROGATIUS APLICADA AL CATALÀ

La gramàtica tradicional divideix les oracions interrogatives en dos grans grups: les generals i les parcials. Vegem la definició que ens n'ofereix Badia (1994):

«1) Oracions interrogatives generals. La ignorància del parlant s'estén a tot el judici lògic (hom demana simplement si és cert que S és P, ço és: si el predicat convé al subjecte). Com és natural, la resposta a aquestes oracions és *sí* o *no*. Tanmateix, sovint aquests adverbis són acompanyats per altres expressions que matisen el sentit de la resposta:

[6]a *Va dir la veritat?* Resposta: *sí* o *no*.

[6]b Altres respostes: *sí, tota la veritat; sí, com ningú més; sí, però amb evasives; no tota; només en part*, etc.

2) Oracions interrogatives parcials. La ignorància ara es limita a una de les parts del judici lògic (hom hi demana el subjecte, o un complement, etc.). Com és natural, la resposta ja no pot ésser *sí* o *no*, sinó la menció de la part gramati-

cal que el parlant ignora. Així, aquest pot preguntar pel subjecte ([13]), pel complement directe ([14]), per un complement circumstancial: de lloc ([15]), de temps ([16]), de manera ([17]), etc.

[13] *qui ha guanyat les eleccions?*

[14] *què estudiaran l'any vinent?*

[15] *on començareu l'excursió?*

[16] *quan s'acaba el curs?*

[17] *com es prepara aquell aperitiu?*

Com és fàcil de veure en els ex. [13] a [17], les oracions interrogatives parcials s'inicien amb unes quantes paraules que funcionen com a elements de pregunta i que morfològicament són quantificadors (*quant*) (232.1 i 232.2), interrogatius (*quin* i flexió, *qui* i *què*) (234.1 i 234.2) i els adverbis interrogatius *on* (de lloc) (251.2.I), *quan* (de temps) (251.2.II) i *com* (de manera) (251.1.II).»

Com podem veure, Badia estableix una correspondència entre les interrogatives generals i una resposta del tipus *sí* o *no*. Encara que aquesta solució sembli la més lògica, veurem com amb les dades de la llengua oral hi haurà altres alternatives.

A la gramàtica de Badia (1994) també hi ha lloc per a les construccions conegudes com a *tag-questions*:³

3. El terme *tag-question* en anglès es refereix a una construcció consistent en un auxiliar més un pronom amb o sense una partícula negativa en funció de si ja la conté l'enunciat que la precedeix: «She loves him, *doesn't she?*» «John doesn't like his car, *does he?*».

Tanmateix, en català els elements que desenvolupen la funció de les *tag-question* no segueixen la mateixa estructura. Simplement se situen al final de l'enunciat, tot i que també es poden anteposar inserint la partícula *que*: «Vindràs, *oi?*» «*Oi* que vindràs?»

Així doncs, a partir d'ara anomenarem *oi*, *eb*, *no*, *veritat*, etc. *mots cua* per diferenciar-los dels *tags*.

«Sovint les oracions interrogatives veuen reforçat llur caràcter amb l'addició d'expressions com ara: *no?*, (*no*) *és cert?*, (*no*) *fa?*, *eh?*, *oi?*, *veritat?*, etc. Remarquem que (*no*) *fa?*, en altre temps molt popular (com encara ho és avui a diversos indrets), ha esdevingut en general una frase selecta. Amb l'ús de *no* (o expressions com les enumerades) a l'inici o a la terminació de l'oració, hom

dóna per descomptat que la resposta de l'interlocutor serà afirmativa.

- [1]c *el pare va al mercat, no?*
- [2]c *és possible que s'enfadi, oi?*
- [3]c *potser es desentendran de nosaltres, veritat?*
- [4] N1 *hi haurà discrepàncies greus, no fa?*
- [5]a *no va ser dissabte passat?*
- [5]b *va ser dissabte passat, no?»*

Cal remarcar que, més que reforçar el caràcter interrogatiu, *els mots cua* converteixen una oració enunciativa sense entonació interrogativa com:⁴

el pare va al mercat (_ o \)

en un enunciat interrogatiu on la marca d'aquest nou mode és precisament el *mot cua* —*no?*, *oi?*, *eh?*, etc.— i la seva entonació marcadament ascendent:

el pare va al mercat + no? (/)

Badia apunta amb encert que la resposta esperable serà afirmativa de manera que altre cop es dóna una relació de causa-efecte en un PAI.

Però les construccions interrogatives ofereixen més possibilitats. En aquesta línia cal destacar la divisió en tres classes d'acord amb la resposta esperable que ens proposen uns clàssics de la gramàtica anglesa, Quirk i Greenbaum (1975).

1. *YES-NO questions*: demanen una afirmació o una negació.

Tens fred?

2. *WH-questions*: requereix una resposta que ens faciliti una nova informació.⁵

Com et dius?

4. Sobre la transcripció de les marques d'entonació, vegeu PAYRATÓ i ALTURO (ed.), 2002, p. 18-19.

5. El seu nom és degut al fet que en anglès, la majoria de les partícules que les introdueixen comencen amb la inicial *wh-*: *who/whom/whose, what, wich, when, where, how, why*.

3. *ALTERNATIVE questions*: se n'espera com a resposta una de les opcions que la pregunta explicita:

Estudies o treballes?

Considerem com a opcions qualsevol dels dos elements que coordina la conjunció *o*, tant si es tracta de dues oracions, cas de l'exemple anterior, com de dos sintagmes:

Dinem a La Valenciana o al bar?

L'estructura permet l'omissió del segon verb donat que coincideix amb el primer:

...o (dinem) al bar?

Encara que Quirk i Greenbaum (1975) no ho esmentin, les *tag-questions* angleses, equivalents als nostres *mots cua*, s'inclouen dins del primer grup atès que se n'espera una resposta afirmativa.

Però no tots els PAI es poden encasellar tan fàcilment. L'entonació i la intensitat tenen un paper *desambiguador* entre les estructures de resposta *sí-no* i les d'*alternativa* en construccions com:

Sí-no: A: *Aniràs a la piscina o a la platja?*
B: *No, em quedaré a casa.*

Alternativa: A: *Aniràs a la piscina o a la platja?*
B: *A la platja.*

D'altra banda, podem trobar-nos amb estructures a cavall de les d'*alternativa* i les de *sí-no*:

A: *Vindràs o no?*

Té una estructura adversativa prototípica de les d'*alternativa* —en el segon membre s'ha ellidit el verb «...o no (vindràs)?»— però s'espera com a resposta *sí-no*. De fet, el darrer exemple no dista gaire de la mateixa formulació amb *mot cua*:

A: *Vindràs, no?*
B: *Sí, i tant.*

Per tant podríem concloure que l'estructura ... *o no?* està menys gramaticalitzada que ... *no?*, de la qual només se n'espera una resposta afirmativa *sí*.

	–	A: <i>Vindràs, no?</i>
Grau	↓	B: <i>Sí</i>
de	↓	
gramaticalització	↓	A: <i>Vindràs o no?</i>
	+	B: <i>Sí / No</i>

En alemany trobem un procés semblant però en aquest cas cau el *no* i es manté la conjunció *o* de manera que la traducció literal seria:

A: *Vindràs, o?*

Així, la conjunció coordinant *o* s'ha gramaticalitzat fins a esdevenir pregunta confirmatòria, tot contraposant la modalitat afirmativa de *vinràs* amb la negativa del marcador confirmatori (vegeu Cuenca, 1995).

5. ANÀLISI DE LES DADES

Si ens deixem guiar pels plantejaments teòrics de les gramàtiques basades en exemples generats pels seus autors, ha arribat l'hora de donar compte de les dades no planificades de la llengua oral. En primer lloc, focalitzarem la nostra atenció cap al primer membre del PAI: la pregunta. Tot seguit analitzarem les respostes que s'obtenen a fi i efecte d'establir una tipologia dels PAI prototípics sense desatendre les seves variacions, tant a partir del judici —de to formal— com de la conversa —de to informal.

5.1. *La pregunta*

A partir de la proposta de Badia (1994) podem reconèixer preguntes *generals* i *parcials* com a primera divisió. Quirk i Greebaum (1973) ens n'han aportat un tercer tipus: les d'*alternativa*. Ambdues obres han esmentat tangencialment les formulades amb *mots sua*. Vegem quines figuren en el nostre corpus a partir d'una mostra de 125 grups tonals del judici i de la conversa:⁶

6. Posteriorment a la redacció d'aquest treball, Payrató, en el capítol «L'enunciació i

	Judici	Conversa
GENERALS	JUT: <i>la senyora</i> IP _ <i>ah:_</i> <i>porta advocat_ ?</i> Total: 12	NIA: <i>tu has agafat les</i> <i>peles/ ?</i> Total: 3
Alternativa	JUT: <i>li va comentar algo del</i> <i>test/o què [què li] va dir\?</i> Total: 3	BEB: <i>Anna vols cafè\</i> <i>[o:] desca- — ?</i> Total: 1
Mots cua	∅	MAM: (... 1.12) <i>o sigui ens pre-</i> <i>sentem allà\</i> <i>no/</i> Total: 3
PARCIALS	JUT: <i>i aixís quan temps va pas-</i> <i>sar\?</i> Total: 14	MAM: <i>quina Anna\ ?</i> Total: 8 (però 4 no respostes)
INTERJECTIVES	∅	NIA: <i>[xxxx] vale/ ?</i> Total: 1

En primer lloc, cal destacar que no hi ha cap pregunta del grup *mot cua* en el judici, ni en la mostra de 125 grups tonals ni en la resta de la transcripció.

En segon lloc, hem constituït un nou tipus de preguntes que no havien estat recollides per les gramàtiques de Badia (1994) i Quirk i Greebaum (1973). Ens referim a les preguntes *interjectives*. Per tal de caracteritzar-les, caldrà que en localitzem més exemples. No n'ha aparegut cap en tot el judici, però a la conversa n'hi ha 7:

(15) NIA: [xxxx] vale/ ?

la modalitat oracional» publicat a SOLÀ *et al.* (2002), classifica les interrogatives en totals (equivalents a les generals), parcials, confirmatòries (mots cua), retòriques i indirectes (del tipus *Què en podem esperar, d'aquells desgraciats?*), i reiteratives (es refereixen a una informació que s'acaba de presentar en el discurs, per exemple, *[Dius que] un estruç s'ha escapat?*).

- (26) MAM: amb un/ ?
no li arriba ni a la sola [del peu\
*NIA: [un un\
un\
(281) MAM: {(F) tantes vegades/ ?
no ho ha intentat mai\
*ANI: que no\
(516) MAM: [sí\
vale/ ?
(518) NIA: {(??) a veure/ ?
x dó(na)'m les claus_
(615) BEB: {(F) got/ ?
o: petit\
o mig\
*ANI: (... 1.90) mig\
(1138) ANI: m/ ?
no m'he enterat de re\

Com es pot observar, les preguntes interjectives no obtenen resposta perquè no la requereixen. Les continuacions dels exemples (26), (281) i (625) marcades amb * no són les respostes esperables dels enunciats interrogatius assenyalats amb ?, sinó dels enunciats immediatament anteriors. Així, a (615) la intervenció d'ANI respon a la disjuntiva de BEB *o petit o mig* i no pas a la pregunta *got?*

D'entrada sembla que:

- no requereixen resposta, com veurem a 5.2
- són d'extensió reduïda (1 o 2 mots)
- l'entonació final és ascendent (/)
- es poden substituir per una interjecció
- comparteixen una de les funcions de les interjeccions: l'expressiva, tot manifestant dubte o incredulitat⁷

7. Prenem com a base la classificació de les funcions de les interjeccions de CUENCA (1996).

Les interjeccions es diferencien, doncs, d'altres preguntes curtes amb entonació ascendent com:

(Conversa, 85) MAM: què dius/
NIA: do:ncs:_
doncs això\

(Conversa, 733) BEB: què passa/
ANI: que estàvem parlant\

(Conversa, 806) ANI: l'has vist/
MAM: no\

perquè ni contenen *mots-Q* com els *què* interrogatius de (85) i (733) ni es responen. Recordem que sí que hi ha un tipus de PAI constituït per interjeccions interrogatives que obtenen resposta: els *mots cua*.

5.1.1. L'entonació

Encara no hem tractat un aspecte definatori de les interrogatives com és el de l'entonació. Fixem-nos en com el defineix Badia (1994):

«El tret que singularitza aquestes oracions [interrogatives] és l'entonació ascendent final.»

Ara bé, si ens fixem en les marques entonatives dels exemples del quadre veurem que no sempre és així. Moltes preguntes tenen una fase final descendent (\), pròpia de l'entonació enunciativa, o bé de manteniment (◡). El total d'entonacions finals dels PAI de les mostres de 125 grups tonals del judici i conversa és el següent:⁸

8. De vegades, alguns enunciats interrogatius estan formats per més d'un grup tonal. En aquests casos hem tingut en compte l'entonació de la fase final. En el següent exemple és de descens:

(96) JUT: i i vostè va anar-hi (a)llà_
al cap d'uns dies a fer-lo\?

	<i>Judici</i>	<i>Conversa</i>
E. Ascendent (/)	4	9
E. Descendent (\)	21	8
E. Manteniment (_)	4	0

De les darreres dades, però, no podem concloure que la marca entonativa prototípica de les interrogatives no sigui ascendent. Així ho corrobora el fet que en els contextos on la corba melòdica és l'únic element *desambiguador*, l'elocució enunciativa acabi en manteniment (_) i la interrogativa en ascens (/). Aquest fet és característic de les preguntes de resposta *sí-no*, com ens mostra Payrató (1988) amb el següent exemple:

Sopem? /
Sopem \

Podem verificar la relació *grup final ascendent-preguntes generals (de resposta sí-no)* a partir de les dades del nostre corpus:

<i>Preguntes generals</i>	<i>Judici</i>	<i>Conversa</i>
E. Ascendent (/)	4	2
E. Descendent (\)	5	1
E. Manteniment (_)	3	∅

Seria massa arriscat extreure cap conclusió atès que caldria ampliar el nombre d'ocurrències estudiades, però sí que es perfila la tendència que apuntàvem més amunt sobre el paper *desambiguador* de l'entonació ascendent en els PAI generals. Vegem-ho amb els tres exemples de la conversa:

- (77) NIA: a: l'Enric no estarà/
(78) NIA: tu has agafat les peles/
(90) NIA: vols trucar a l'E- —
a l'Enric\

Si l'entonació dels dos primers casos fos descendent hi hauria un canvi de significat; en el primer, la component de sorpresa es convertiria en una enunciació hipotètica i en el segon, en lloc de preguntar acusaríem de lla-

dre un interlocutor. En el tercer exemple, en canvi, el verb volitiu no deixa tant lloc a l'ambigüitat, tot i que es podria reforçar l'expressivitat amb un grup final ascendent. En un context com:

A: voldria:::_

B: vols trucar l'Enric\

on A expressa dubte, marcat per l'allargament de la darrera vocal i l'entonació de manteniment, la intervenció de B podria ser de confirmació, però es tracta d'un context un xic forçat.

Els PAI del judici que tenen com a resposta *sí-no* no ens serveixen per corroborar la hipòtesi que la *desambiguació* es produeix per l'entonació final ascendent per un motiu ben senzill: en aquest fet de parla, els rols dels participants estan molt ben definits de manera que en tot moment queda clar qui formula les preguntes i qui les ha de respondre. El jutge, en definitiva, usa indiferentment finals ascendents i descendents perquè la situació i una micropausa al final del torn indiquen que l'interrogat ha de respondre:

(Judici, 445) JUT: [li va] dir--
 simplement li va donar el sobre\ ?
 DMH: sí\

5.2. La resposta

Abans d'emparellar les preguntes amb la tipologia de respostes dels PAI, fixem-nos en les classes de respostes:

1. *Obertes*: qui respon té un marge ample de possibilitats.

(Judici, 452) JUT: i què més va passar\ ?
 DMH: i bueno i:_
 jo després ja anava::_
 anava a n allà a veure què passava i n:_
 no tenia cap resposta\

2. *Constituent*: la resposta ha de coincidir amb una de les dues opcions que es formulen en la pregunta.

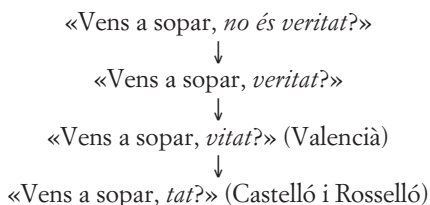
(Judici, 796) AD2: indicava alguna altra cosa
 o el va fer vostè sol el text\
 DMH: el vaig fer sol_

	<i>Judici</i>	<i>Conversa</i>
GENERALS ↓ SÍ-NO	JUT: <i>la senyora IP_</i> <i>ab:_</i> <i>porta advocat_ ?</i> DMD: (...) <i>no\</i> Total: 11 (sí) / 1 (no)	NIA: <i>tu has agafat les</i> <i>peles/?</i> MAM: {(F) <i>sí home sí\</i> } Total: 2 (sí) / 1 (no)
ALTERNATIVA ↓ CONSTITUENT	JUT: <i>li va comentar algo del test/</i> <i>o què [què li] va dir? ?</i> DMH: [<i>n:o\</i>] <i>això [no\]</i> Total: 3 (mai respostes)	BEB: <i>Anna vols cafè\</i> <i>[o:] desca- — ?</i> *ANI: [<i>sí_</i>] Total: 1
MOTS CUA ↓ SÍ	∅	MAM: <i>o sigui ens pre-</i> <i>sentem allà\</i> <i>no/</i> NIA: <i>ab\</i> <i>bueno\</i> Total: 3
PARCIAL ↓ OBERTA	JUT: <i>i aixís quan temps va pas-</i> <i>sar\?</i> DMH: (...) <i>potser quatre o cinc</i> <i>mesos\</i> Total: 14 (però 4 no respostes)	MAM: <i>quina Anna\</i> *ANI: {(AC) <i>vaig a estendre això</i> <i>perquè se'm va mullar i</i> <i>aquesta nit me plog-</i> <i>[me—]?"</i> Total: 8 (però 4 no respostes)
INTERJECTIVES ↓ ∅	∅	NIA: [<i>xxxxx</i>] <i>vale/ ?</i> Total: 1 (sense resposta)

Com podem veure, les preguntes d'*alternativa*, *parcials* i *interjectives* sovint no obtenen resposta, mentre que les *generals* i les de *mots cua* sempre han format PAI de manera exitosa, és a dir, sempre es responen. Aquest fet no és casual: representa poc cost per a l'interlocutor contestar amb un *sí* o amb un *no*.

En addició a la classificació que acabem de presentar, cal prestar una atenció especial a una fórmula característica del fet de parla *judici*. Ens referim a ... *no és cert?*. Per la seva situació final dins l'enunciat, per la seva entonació ascendent i perquè demana com a resposta *sí* guarda una relació

estreta amb els *mots cua*. La diferència és que el seu grau de gramaticalització és menor, a diferència del que succeeix en l'exemple:

De la pregunta confirmatòria plena *no és veritat?*, passant per la interjecció impròpia *veritat?*, s'ha arribat en català a la interjecció pròpia *tat?*, ja difícil de relacionar amb el primer nivell per la pèrdua de cos fonètic pròpia dels processos de gramaticalització.¹⁰

L'expressió *no es cert?* apareix amb una freqüència elevada al judici amb funció de pregunta confirmatòria. En concret, trobem 14 ocurrences de les quals 11 tenen entonació ascendent i 8 són respostes amb el *sí* que se n'espera per no transgredir les expectatives de qui planteja la pregunta.

5.2.1. El control sobre la resposta

Un cop hem analitzat les correspondències entre pregunta i resposta és el moment d'anar un xic més enllà tot intentant justificar per què uns PAI són només propis de la conversa informal i no pas del judici.

En aquest sentit, hi té un paper important el que hem anomenat *control sobre la resposta*. Ja apuntàvem a l'apartat anterior que el marge de possibilitats dels PAI de resposta *sí-no* era més ampli —no gaire més— que l'afirmació que s'esperava d'un *mot cua*. Vegem com afecta la gradació de llibertat de resposta en la resta de PAI:

	<i>Pregunta</i>	<i>Resposta</i>
+ llibertat	GENERAL	OBERTA
↓	ALTERNATIVA	CONSTITUENT
↓	PARCIAL	SÍ-NO
↓	MOT CUA	SÍ
- llibertat	INTERJECTIVA	∅

10. Vegeu sobre aquesta qüestió CUENCA (1995).

Aquesta realitat contrasta amb una norma subjacent a qualsevol judici, ben definida per Luchjenboers (1997):¹¹

«Another fundamental tenet of jury style courts is the principle that witnesses should be allowed to tell their own story in their own way: the fewer interruptions the better.»¹²

Tanmateix, els estudis realitzats per Luchjenbroers i altres autors demostren el contrari:

«Therefore, witnesses should only be guided through their respective testimonies by barrister questioning, and the function of barrister contributions is to keep testimonies in as chronological a format as possible to facilitate jury comprehension of the facts. However, it can scarcely be said that the latter aim of guiding witnesses through their testimonies is compatible with the ideal that witnesses present their testimonies in their own words.»¹³

L'estudi elaborat per Luchjenboers (1997) a partir d'una transcripció d'un judici per assassinat a Austràlia amb una durada de 6 dies i 33 testimonis demostra com els PAI més habituals són els que no atorguen gaire llibertat de resposta a l'interrogat. Si sumem els resultats de les preguntes de la defensa i de l'acusació s'obtenen els resultats que es mostren a la taula de la pàgina següent.

Si afegim les *declaratives* a les *generals*, el total de preguntes que només es responen amb *sí-no*, arriba al 68 %. En conclusió, no són precisament els testimonis qui s'expressen amb les seves pròpies paraules sinó que es veuen obligats a afirmar o negar allò que jutges i advocats pregunten.

Les dades del nostre judici, per la seva banda, no fan més que corroborar els resultats del judici australià pel que fa als PAI (vegeu els quadres de 5.1 i 5.2). Tot plegat, però, no respon a un desig de coartar la llibertat

11. Queda fora del quadre la resposta gestual pels problemes d'enregistrament que ja hem exposat.

12. Aproximadament: «Un altre principi fonamental de l'estil jurídic del tribunal és que els testimonis han de poder explicar la seva pròpia història de la seva manera: com menys interrupcions millor.»

13. Aproximadament: «Per tant, només cal que els testimonis siguin guiats durant la seva declaració pel qüestionari de l'advocat, i la funció de les contribucions de l'advocat és aconseguir que la declaració segueixi una línia tan cronològica com sigui possible per facilitar la comprensió dels fets al jurat. No obstant això, no es pot dir que la darrera intenció de guiar els testimonis a través de la seva declaració sigui compatible amb l'ideal que el testimoni declari amb les seves pròpies paraules.»

Preguntes acusació + defensa

GENERALS	
↓	30 %
SÍ-NO	
MOTS CUA	
↓	4,6 %
SÍ	
ALTERNATIVA	
↓	1,1 %
CONSTITUENT	
PARCIAL	
↓	12,4 %
OBERTA	
DECLARATIVES ¹⁴	
↓	38 %
SÍ	

dels testimonis sinó que més aviat té a veure amb les normes pròpies del fet comunicatiu que analitzem. Si prenem com a marc teòric el *Principi de cooperació* de Grice (1975), veurem com no sempre els testimonis dels nostres judicis es regeixen pels postulats d'aquest autor. De les quatre màximes que proposa, la de *quantitat*, la de *relació o pertinència* i la de *manera* (evita l'ambigüitat) són constantment vulnerades per les limitacions lingüístiques dels participants, per la inadequació o el desconeixement de les normes del judici o senzillament pels nervis del moment.

És ben cert que si el jutge i els advocats no formulessin les preguntes que, de fet, incorporen la resposta, i deixessin que aquesta tasca de construir la resposta depengués del testimoni, el judici esdevindria feixuc, llarg, poc clar i amb massa digressions.

D'entrada, una pregunta resol «les situacions d'ignorància o de dubte» (Badia 1994). Tanmateix, una peculiaritat dels judicis és que qui pregunta ja coneix d'antuvi la resposta, fet no gaire habitual però que també succeeix en el cas dels exàmens, per exemple. Ni tan sols el jutge és desconixedor d'allò que s'exposa —disposa d'uns informes escrits que se suposa que

14. En el present treball no hem considerat les preguntes *declaratives* atès que equivalen a les *generals* i perquè ambdues requereixen una resposta *sí-no*, si bé en anglès la distinció pot ser formalment pertinent.

ha llegit. Aquesta realitat contribueix al fet que s'acceleri al màxim la part expositiva constituïda per les respostes a partir de preguntes *generals* que, en principi, segueixen al peu de la lletra les màximes de Grice (1975) i només necessiten una confirmació o una negació. En conclusió, les particularitats del fet de parla poden condicionar el tipus de PAI. En el cas que ens ocupa, jutge i advocats plantegen preguntes de les quals se n'espera una senzilla afirmació o negació.

5.2.2. Particularitats dels parells adjacents interrogatius

A partir dels judicis que hem transcrit s'evidencia que moltes de les preguntes que planteja, sobretot, el jutge són metalingüístiques:

- (Judici, 17 i 50) JUT: i què li va dir\ ?
- (Judici, 89) JUT: qui li va dir que li faria un test psicotècnic\ ?
 {(P) el senyor M\
 li va dir que li xxxx algun especialista_ ?
- (Judici, 42) JUT: li va comentar algo del test/ ?
 o què què li va dir\ ?

Les metalingüístiques no constitueixen per si mateixes un tipus de pregunta, sinó que pertanyen al grup de PAI *parcials* que, com hem vist, ofereixen la possibilitat d'expressar-se amb més o menys llibertat als testimonis.

A més, poden formar part d'interrogatives que, a primer cop d'ull, formen part de les d'*alternativa*, com al darrer exemple. En aquest cas, la conjunció *o* uneix una pregunta *oberta* i una de *parcial*, fet que dificulta respondre-les amb encert: la primera demana *sí-no* i la segona, una explicació. En definitiva, les preguntes metalingüístiques formen part de les *generals* en la majoria d'ocasions o bé són un component de les d'*alternativa*.

Un altra particularitat que hem de considerar és que malgrat la tipologia de PAI que hem establert, els límits poden ser difusos. El cas més clar el constitueixen els PAI *parcials* en relació amb la llibertat de resposta que, com hem vist, és la major. De manera intuïtiva, en el segon exemple es restringeix més la resposta:

- (Judici, 400) JUT: i què va passar\ ?
 DMH: el vaig fe:r_
 i bueno xxx_

ah: va anar passant el temps_
 i vaig veure que_
 em van dir que em_
 (...) no sé amb quants dies em dirien al— alguna
 cosa_

- (Judici, 430) JUT: sí\
 i amb qui va parlar\
 DMH: amb::b_
 bé\
 amb ella\

Sense entrar en massa detalls, (400) requereix un complement directe com a resposta amb qualsevol verb que denoti activitat. En canvi (430) restringeix molt més el tipus de resposta. *Amb qui va parlar?* demana *Amb* + complement de persona. El mateix succeiria amb altres *mots-Q*; per exemple, *Quan?* exigeix un complement circumstancial de temps:

- (Judici, 73) JUT: i aixís quan temps va passar\
 DMH: (...) potser quatre o cinc mesos\

En conclusió, fins i tot dins els PAI *parcials*, es pot establir una gradació pel que fa a la llibertat de resposta.

En darrer lloc, no hem d'oblidar una estructura característica del registre col·loquial com és (afirmació) + *o què?*,¹⁵ que per aquesta raó només apareix un sol cop en el conjunt de tots els judicis enregistrats, de to formal. Hem localitzat dues ocurrències en la conversa:

- (Judici, 425) JUT: [el van] xxxar o què\
 DMH: hi vaig trucar\

- (Conversa, 475) NIA: {(L2) reflejo violín/
 o què\
 MAM: no:_
 és:_
 {(L2) rojo intenso\}

- (Conversa, 547) NIA: {(@ } i què heu de sorti:r molt o què ara\
 MAM: {(@ } no:\
 però:_}

15. Sobre el tractament sintàctic d'aquestes estructures, vegeu el concepte de *fragment* de CUENCA (1996, cap. 4.2.3).

La construcció interrogativa que analitzem accepta com a resposta *sí-no*. En els dos exemples de la conversa és negativa. En l'exemple del judici, si suposem que la pregunta era JUT: *el van telefonar o què?*, DMH precisa que fou ell qui va trucar però sense explicitar el *no*. Aquesta resposta fa de pont amb l'altra possibilitat que admeten les preguntes amb ... *o què?* i és la repetició del primer formant que, de fet, amaga o equival a un *sí*:

A: *Vindràs o què?*

B: *Vindré. // Sí.*

D'aquesta manera es manté la pseudoalternativa que planteja l'estructura amb la partícula adversativa *o* però que en el fons només ens deixa triar entre *vindré = sí* i (*o què*) = *no*.

En darrer lloc, no volem deixar de banda uns *mots cua* per dir-ho d'alguna manera “enganyosos”, és a dir, que de fet no constitueixen una pregunta confirmatòria. Ens referim a *eh*. En qualsevol intent de caracteritzar les interjeccions hem de tenir en compte les seves funcions gramaticals, semàntiques i pragmàtiques. A partir de les ocurrències del judici i la conversa hem establert la tipologia següent:

a. Característiques comunes

Si comparem *eh* amb altres interjeccions encasellades com a interrogatives —*oi*, *saps*, *veritat*, etc.—, ens adonarem que *eh* és la de menor entitat des d'un punt de vista fonètic. Es tracta d'un sol so, això sí, tònic i que es realitza com a *e* oberta en els dialectes orientals —neutra tònica en balear— i tancada als occidentals. Amb funció conativa, però, es pronuncia *e* tancada a tot el domini català. La seva grafia sempre és *eh*.

Pel que fa a la seva situació en l'enunciat, pot anar aïllat —vehicula informació nova— o bé en posició final d'una estructura (final de torn o bé final de grup entonatiu) —posició prominent dins del discurs.

b. Tipus

b.1. Funció confirmatòria (*mot cua*)

(Conversa, 726) MAM els iaios\
ANI que guapo:s\
que guapo:s\
que guapo:s\
que guapo:s\
que guapo:s

MAM sí eh/
 ANI sí que canviem oi/

- Quan és intercanviable per un altre *mot cua* com *oi*
- Situació: permet mobilitat a l'inici de l'estructura sense que en principi en variï el significat, però llavors l'estructura sintàctica resultant ha de ser *eh* + *que* + oració
- Relació amb el receptor: requereix resposta, però amb menys obligació que amb *oi*, és a dir, si no es respon no es violenten en excés les expectatives de l'emissor
- Entonació: ascendent (/)
- Funció: remarca la pressuposició i a més pregunta (aporta informació nova).

b.2. Funció emfatitzadora

(Judici, 162) JUT: (...) molt bé\
 pues ja pot seure eh/

 (Judici, 346) JUT: ara firmen i ja haurem acabat eh/
 (...) gràcies eh\
 xxxx\
 xxx bon dia\

 (Conversa, 1094) BEB {(F) Marina_
 però l'Anna on ha anat\
 BEB (.) perquè té el biquini fet eh\
 MAM {(F) a casa la Georgina_
 a portar-li un llibre\
 }

- No intercanviable per *oi* (quan l'estructura sintàctica ho permet, canvia el sentit)
- Posició: no permet mobilitat, ni a l'inici de l'estructura ni en posició medial
- Entonació: ascendent (/) o manteniment (_)
- Relació amb el receptor: no requereix resposta
- Funció: intensifica l'asseveració que el precedeix

En alguns casos sembla que atenuï l'enunciat quan aquest constitueix una amenaça per a la imatge de l'interlocutor (Conversa, 1094). Trobem, a més, exemples clarament adversatius (Conversa, 2907, 3350, etc.) que, per

la seva funció, també s'acollirien al subgrup que suavitza els efectes de l'enunciat.

b.3. Funció conativa

(Conversa, Ø)

- Situació: inici de la intervenció en un intercanvi conversacional
- Permet repetició *eh, eh, eh*
- Entonació: manteniment (_)

Estableix la comunicació amb un interlocutor tot cridant-li l'atenció. Per aquest motiu, normalment precedeix un vocatiu, per exemple, *Eh, vosaltres!*, *Eh, Joan!* En canvi, no permet que els segueixi una estructura del tipus *que* + oració a diferència de 2.1 (*mot cua*).

b.4. Funció interrogativa

(Judici, 50)

AC1:	[no no\]
	(...) no\
	ell esperava_
	no tenia res a veure\
JUT:	eh/
AC1:	que ell estava esperant_
	a què acabessim_
	perquè ell no:_
	no tenia res a veure\

(Conversa, 299)

MAM	un altre dia véns [més d'hora_]
NIA	[xxx/]
MAM	i t'ho faig abans de sopar\
ANI	eh/
NIA	què li volies fer\
MAM	allisar-li\

- Equival a *Què?*, *Com dius?*
- Situació: membre únic del grup tonal (i quasi sempre també del torn de parla)
- Entonació: ascendent (/).

L'emissor demana una repetició d'allò que no ha entès.

El DCVB recull dues entrades per a aquesta interjecció: l'una equival a l'*eh* que hem classificat com a conatiu i l'altra inclou les funcions de *mot cua* (*Demà és el teu sant; eh que sí?*) i la interrogativa (*Els teus pares et criden. —Eh? (=què dius?)*). No esmenta cap exemple del tipus emfatitzador tot i que són, amb molta diferència, els més freqüents en el corpus que hem analitzat. A més, *eh* apareix dislocat al final de l'oració en tots els nostres exemples, en canvi el DCVB no inclou aquesta possibilitat de manera explícita. Sembla, doncs, que en les mostres *ad hoc* del DCVB *eh* encapçala les frases mentre que la tendència en els usos informals, espontanis, és la postposició.

6. CONCLUSIONS

Durant el treball que ara arriba a les seves acaballes hem pogut verificar i, fins i tot, anar una mica més enllà de les dues hipòtesis inicials que plantejàvem a la introducció.

En primer lloc, hem constatat a partir de les transcripcions del corpus seleccionat que són freqüents en el judici els PAI *generals* (de resposta *sí-no*) mentre que els PAI de *mots cua* i *interjectius* són inexistents, a diferència de la conversa col·loquial. Tanmateix, un registre formal com el judici ha generat un *mot cua* propi d'ús molt freqüent: ..., *no és cert?*

En segon lloc, hem vist que sí que hi ha una correlació entre el tipus de PAI i el nivell de formalitat, de manera que a cap participant del judici se li ocorre formular una pregunta *interjectiva* o de *mot cua*. A més, en un fet de parla com el judici, els PAI en general obtenen resposta mentre que en la conversa sovint resten interrogatives sense contestar (vegeu el quadre de 5.1).

No hem volgut desatendre altres aspectes com la rellevància de l'entonació ascendent a l'hora de *desambiguar* intervencions interrogatives enfront de les enunciatives. El control sobre la resposta ha estat un concepte definitiu per demostrar com jutge i advocats utilitzen preguntes que limiten al màxim la resposta de l'interlocutor de manera que, d'una banda, agiliten el procés judicial però, de l'altra, condicionen que els participants s'expressin amb les seves pròpies paraules.

Hem intentat caracteritzar un nou tipus de PAI que hem anomenat *interjectiu* i que encara necessita un estudi més aprofundit a partir de més dades.

La profusió de preguntes metalingüístiques també s'ha revelat com a característica dels judicis mentre que els PAI interjectius i de *mots cua* semblen més propis de la llengua col·loquial. Així doncs, hem aprofundit en aquest darrer grup en tant que marca una de les diferències de registre en-

tre els dos fets de parla del nostre corpus. Hem vist construccions com ...o no? i ...o què? però sobretot hem analitzat el cas del *mot cua eh?*, el qual es manifesta amb diverses funcions —prou allunyades— tant als judicis com a la conversa.

7. BIBLIOGRAFIA

- BADIA, A. M. (1994) *Gramàtica de la llengua catalana. Descriptiva, normativa, diatòpica, diastràtica*. Barcelona, Proa.
- DCVB = ALCOVER, A. M. i MOLL, F. DE B (1980) *Diccionari català-valencià-balear*. Palma de Mallorca, Moll.
- CUENCA, M. J. (1996) *Sintaxi fonamental*. Barcelona, Empúries.
- CUENCA, M. J. i J. M. CASTELLÀ (1995) «Una caracterització cognitiva de les preguntes confirmatòries *question tags*», a: *Caplletra*, núm. 18, p. 65-84.
- GREGORY, M. i S. CARROL (1978) *Language and Situation. Language Varieties and their Social Context*. Londres, Routledge & Kegan Paul.
- GRICE, P. H. (1975) «Logic and conversation», a: P. COLE i J. C. MORGAN (ed.): *Syntax and semantics*. Nova York, Academic Press, vol. III: *Speech acts*, p. 41-58.
- LUCHJENBOERS, J. (1997) «‘In your own words...’: Questions and answers in a Supreme Court trial», a: *Journal of Pragmatics*, núm. 27, p. 477-503.
- PAYRATÓ, L. (1988) *Català colloquial. Aspectes de l'ús corrent de la llengua catalana*. València, Universitat de València (3^a ed., 1996).
- PAYRATÓ, L. i N. ALTURO (ed.) (2002) *Corpus oral de conversa colloquial. Materials de treball*. Barcelona, Publicacions de la Universitat de Barcelona.
- QUIRK, R. i S. GREENBAUM (1973) *A University Grammar of English*. Londres, Longman (3^a ed., 1975).
- RICHARDS, J. C. i R. W. SCHMIDT (1983) «Conversational analysis», a: J. C. RICHARDS i R. W. SCHMIDT (ed.), *Language and communication*. Londres, Longman, p. 117-154.
- SOLÀ et al. (2002) *Gramàtica del català contemporani*. Barcelona, Empúries.

WHAT WAS THAT, HUH? QUESTIONS AND ANSWERS IN (IN)FORMAL REGISTERS

MARTA TORRES I VILATARSANA

This paper uses a pragmatic approach to analyze the type of questions and answers used in two very different registers: the formal register typical of a trial and the informal register typical of an informal conversation. The examples that appear in the article and the entire corpus used for the analysis are derived exclusively from actual court records and a real conversation.

The analysis of adjacent interrogative (question-answer) pairs shows how a certain degree of control may be exercised over the response, or to put it another way, how the freedom in responding to the question is conditioned by the type of question asked. This fact should be always be kept in mind in any communicative situation. However, it acquires even greater prominence in speech situations as thoroughly grounded in the question-and-answer format as are trials.

The comparison of grammatical theory with real data demonstrates that the trial setting and the conversation format, and by extension, the majority of language uses, share common types of questions. Nevertheless, such a comparison also makes it clear that there are some questions that are linked to the level of formality used. For example, the trailer words (such as *oi* (right)?, *eh?* and *no?*) and interjectional questions are used exclusively in conversation, while the closing formula (word group) + *no és cert?* (is it not?) is used very often in trials.

¿QUE QUÉ DE QUÉ, EH?: PREGUNTAS Y RESPUESTAS EN REGISTROS (IN)FORMALES

Marta TORRES I VILATARSANA

En este trabajo se analiza desde una perspectiva pragmática la tipología de preguntas y respuestas que se utilizan en dos registros muy alejados uno de otro: el registro formal, propio de un juicio, y el informal, propio de una conversación coloquial. Los ejemplos que aparecen en el artículo y todo el corpus de análisis provienen exclusivamente de las transcripciones de un juicio y una conversación reales.

El análisis de las parejas adyacentes interrogativas (pregunta-respuesta) muestra cómo se puede ejercer un cierto grado de control sobre la respuesta o, dicho de otra manera, condicionar la libertad de la respuesta en función del tipo de pregunta que se formule. Este hecho, que conviene tener presente en cualquier situación comunicativa, adquiere gran relevancia en un acto comunicativo tan fundamentado en las preguntas y respuestas como es el juicio.

El contraste de la teoría gramatical con los datos reales pone en evidencia que existen unos tipos comunes de preguntas entre un juicio y una conversación —y, por extensión, comunes a la mayoría de usos lingüísticos— pero también pone de manifiesto que hay preguntas vinculadas al nivel de formalidad. De este modo, por ejemplo, las *palabras cola* (como por ejemplo *¿verdad?*, *¿eh?*, *¿no?*) y las preguntas interjectivas son de uso exclusivo en la conversación, mientras que la fórmula final [enunciado] + *¿no es cierto?* se usa con mucha frecuencia en el juicio.